

■ DOOR KAREL VAN DELFT

Baruch Kolthoff werkt als het even kan alleen met een ouderwetse vulpen. En anders met een typemachine. Een tekstverwerker is aan hem niet besteed. „Ik weet dat ik een grote stommeling ben, maar gelukkig zijn er nog opdrachtgevers die de kwaliteit van een vertaling belangrijker vinden dan het feit dat de informatie op floppy wordt aangeleverd”.

Als jongen groeide de Apeldoornse vertaler Kolthoff op in Almelo in een niet-religieus joods middenstands gezin. Al vroeg toonde het kereltje een grote belangstelling voor zijn latere professie. „Mijn moeder was lerares Duits. In de kast stonden allerlei boeken en het frustreerde me al op jonge leeftijd dat ik een aantal van die boeken niet kon lezen omdat ze in een andere taal waren geschreven. Bijvoorbeeld de sprookjes van Wilhelm Hauff die in een prachtige Oud-Gotische letter waren gedrukt”.

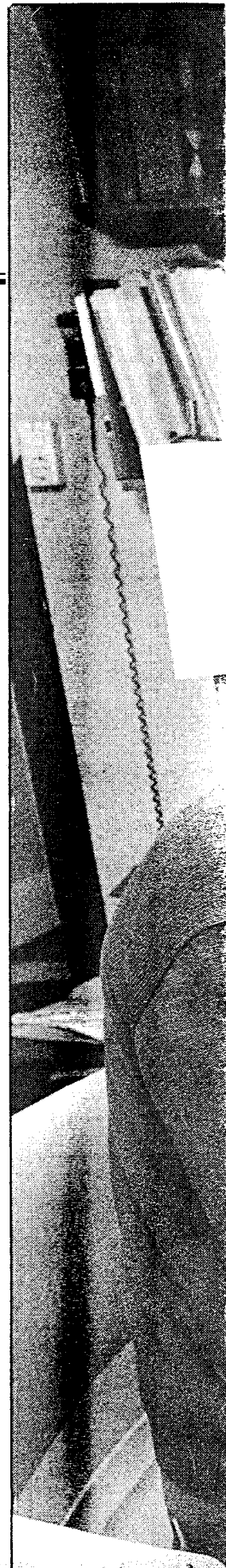
De HBS-B bracht enige verlichting aangezien Duits, Engels en Frans verplicht gesteld waren. „Dat was nog ver voor de Mammoet-wet van Cals en het was een degelijke opleiding”. In 1940 werd de HBS verruild voor de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam, waar Kolthoff zich wijdde aan de studie van het Italiaans en Frans. Als bijvak koos hij psychologie. Ruim een jaar, waaronder een tijdje onder valse naam, kon hij in Amsterdam studeren. Op bevel van de nazi's was hij als jood al spoedig niet gewenst op de universiteit en de toekomst werd steeds ongewisser: „Ik dook onder in Twente met hulp van Wiek Horvath, die het bedrijfje van mijn vader in naam had overgenomen. Zo goed als het ging, wilde ik mij via zelfstudie verder ontwikkelen”, zegt hij. „Ik heb de tijd doorgebracht met Italiaans leren, het vertalen van verhalen van Zola en het schrijven van een kinderboek, „Het goud van den Zeerover””.

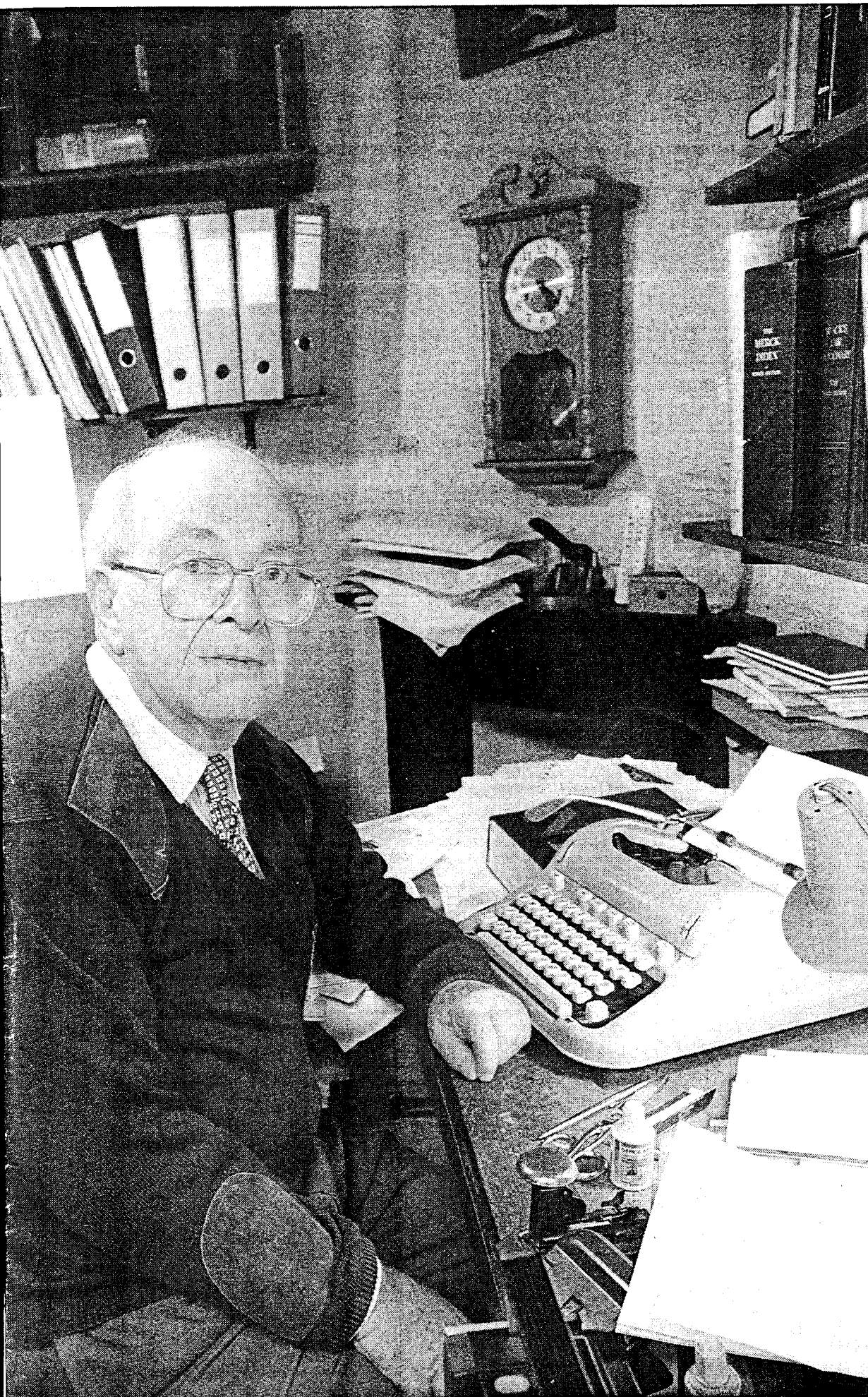
Na de oorlog werd Kolthoff vrijwilliger bij het Rode Kruis, totdat hij binnen een jaar werk vond bij de uitgevers Scheltema en Holkema in Amsterdam en later Meulenhoff. „John R. Meulenhoff, de zoon van de oprichter, was een geweldig erudiet man, die commercieel onverant-

Apeldoornse Baruch Kolthoff is een halve eeuw vertaler

Iets meer dan een halve eeuw is Baruch Kolthoff (71) al vertaler. Sinds 1977 woont hij in Apeldoorn.

Een handvol talen beheerst hij en literatuur vertalen is zijn lust en leven. Een gesprek met een bescheiden man over bikkelen in New York, te veel verdiend geld bij de Verenigde Naties, zijn gebrekkige kennis van pornografie, zijn beste vertaling en de bekoring van een Swan-vulpen uit 1929.

◆ De Apeldoornse vertaler Baruch Kolthoff: „De markt

...woorde uitgaven, maar ook van ...
op de markt bracht. Hij werd buitenspel
gezet door z'n eigen salesmanagers. Bij
Scheltema en Holkema typte ik stencils
voor bepaalde doelgroepen. Direct Mail zou
je kunnen zeggen en bij Meulenhoff
werkte ik op de redactie. Die krankzinnige,
nutteloze oorlog was gelukkig voorbij
en ik wilde iets nieuws opbouwen. Veel toe-
komstmogelijkheden zag ik niet in Ne-
derland en ik besloot te emigreren. Via een
kennis zou ik in New York bij een weten-
schappelijke uitgeverij aan het werk kun-
nen komen".

SMELTKROES

„In 1949 besloot ik naar Amerika te emi-
greren. Op twee jaar na, heb ik de hele tijd
in New York doorgebracht. Dat was echt
een bruisende immigrantenstad in die na-
oorlogse jaren. Zakelijk, keihard, maar
je kon er wat van maken als je wilde en
daartoe in staat was. Het was echt een
smeltkroes van nationaliteiten en ze waren
er veel progressiever dan in het midden
en zuiden van de VS".

Terwijl hij overdag werkte bij een uitge-
verij, bezocht Kolthoff in de avonden de
Columbia University om er Engels en
Italiaans te studeren. „Met als bijvak Che-
mical Engineering", vult hij aan. „Dat
kwam me als vertaler goed van pas, want er
was in die jaren veel vraag naar allerlei
wetenschappelijke vertalingen. Vooral naar
vertalingen vanuit het Duits. Tijdschrif-
ten, geheime documenten, noem maar op".
Zijn Duits was inmiddels vrijwel perfect,
doordat een Duits sprekende hospita hem
doorlopend corrigeerde in zijn taalge-
bruik.

Zogauw hij de kans kreeg, verliet Kol-
thoff de uitgeverij waar hij werkte om zijn
eigen vertaalbureau te beginnen. Het
werk bestond voor een groot deel uit juridi-
sche en technische artikelen („ik ben
ook nog een half jaar schandelijk overbe-
taald door de Verenigde Naties, \$ 600
per maand, dat was heel wat in die tijd").
Emotioneel veel bevredigender was voor
hem echter het vertalen van literatuur („ik
denk zo'n vijftig boeken") en populair-
wetenschappelijk werk.

In 1954 raakte Kolthoff zonder opdrach-
ten en verkaste hij voor twee jaar naar Mi-
chigan, waar hij werk vond bij de uitge-
verij University Press. Het alom aanwezige
conservatisme benauwde hem echter en
hij keerde zo gauw hij de kans kreeg terug
naar New York. Eind jaren vijftig begon
het de vertaler steeds meer tegen te staan
in de VS. „De criminaliteit steeg, het wo-
nen in New York werd onprettig en mijn
vrouw en ik besloten met ons eerste
kind te remigreren".

WORKAHOLIC

In Nederland bleek er voor de freelance
vertaler ook brood op de plank mogelijk. De
workaholic Kolthoff zocht en vond z'n
weg. „Ik heb van alles vertaald. Bijvoor-
beeld 'Plantage Bagatelle', dat handelt
over het Amerikaanse Zuiden in de 19de
eeuw, of 'De drempel van het onbeken-
de' van Isaac Asimov. Maar ook wel dries-
tuiversromannetjes, puur voor de ping
en voor niets anders".

Ooit heeft hij zelfs een pornografische
roman vertaald. „Eénmaal. De uitgeverij
was nota bene een groot concern dat het
geschrift niet onder eigen naam op de
markt wilde brengen. Maar dat bedoel ik
nu met de noodzaak van een ter zake kun-
dige vertaler: ik ken dat wereldje hele-

'Opdrachtg wat het kost

maal niet en dan loop je al gauw naar de be-
tekenis van woorden te zoeken. Overig-
ens zie je wel vaker dat uitgevers het zich-
zelf nogal makkelijk maken. Er wordt
veel pulp verkocht. Wie zo'n boek dan ver-
taalt, maakt de uitgever niets uit. Zo heb
ik niet zo lang geleden een of ander boek
over een jazz-zangeresje vertaald. De
subcultuur waarin het verhaal zich afspeelt,
is mij totaal vreemd. Eigenlijk moet je
zo'n vertaling helemaal niet overlaten aan
een oude vent als ik. Maar daar maalt
zo'n uitgever toch niet om? Ze geven het
ook nog eens onder een voor de gelegen-
heid gekozen naam uit. Als het maar als
warme broodjes over de toonbank gaat." Meer
eer heeft Kolthoff naar zijn smaak
behaald aan vertalingen van Emile Zola,
wiens 'Zes Verhalen' bij een heel andere
doelgroep gretig aftrek vond. Zijn meester-
werk is echter 'Il Milione, het originele
reisverlag van Marco Polo', geredigeerd
door Maria Bellonci. „Dat was een hele
klus, omdat het geschreven was in middel-
eeuws Italiaans, met moeilijke construc-
ties en een bijzonder taalgebruik. Boven-
dien heb ik het nodige bronnenonder-
zoek gedaan om de tekst van een verkla-
rend register te voorzien. Geen mens
zou anders allerlei Chinese gebruiken en
dergelijke weten te plaatsen. Verder pro-
beer je dan de oorspronkelijke tekst recht
te doen door een heel gedragen stijl te
hanteren. Het was veel werk, temeer omdat
ik zoals de meeste vertalers slordig ben.
Je zou een goed archief moeten hebben,
want je straft jezelf enorm als je nooit
iets kan vinden. Gelukkig is er een encyclo-
pedie als de Grote Larousse." „Financieel is zo'n uitgave als van Marco
Polo overigens nooit lonend. Je neemt de
vertaling aan voor ver onder de prijs,
omdat je het als boek de moeite waard
vindt en je werkt er dan tussen de vaste
klussen aan".

OPVATTINGEN

Over zijn beroep etaleert Kolthoff een
aantal duidelijke opvattingen. „Regelmatig
word ik opgebeld door mensen die iets
te vertalen hebben en dan vragen 'Wat kost
dat?' Ik corrigeer dan altijd en wijs hen
er op dat ze me beter kunnen vragen of ik
vertrouwd ben met het onderwerp, de
tijd waarin het zich afspeelt en dergelijke.

Kortom, of ik wel gekwalificeerd genoeg
ben voor de opdracht".

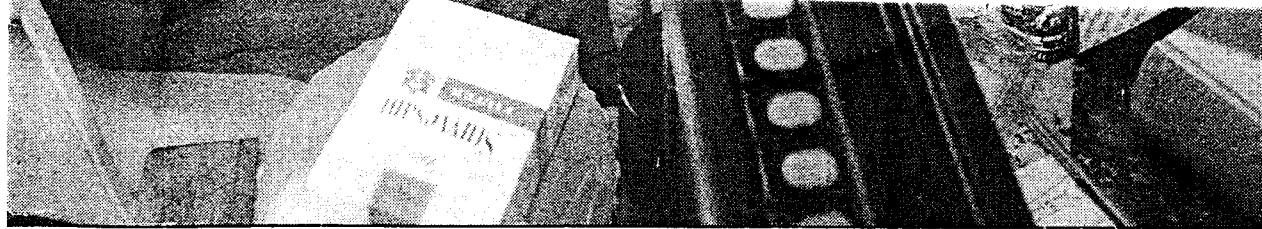
Als de vakman in hem loskomt, blijkt
Kolthoff een gedreven verteller. Voor zijn
alle grote uitgevers heeft hij boeken ver-
taald, zoals Het Spectrum, De Arbeiders-
pers, Fibula-van Dishoek, Veen en Else-
vier. Het is een lijst die zich moeiteloos la-
uitbreiden. Begrijpen doet Kolthoff de
uitgevers alleen niet altijd. „Neem dat bo-
over Marco Polo. Ik beschouw het als
m'n beste vertaling. Het boek was ook in
een mum van tijd uitverkocht, maar tot
een herdruk is het nooit gekomen". Ook
vertaling van 'Zes Verhalen' van Zola
oogste lovende recensies. „In de Apel-
doornse bibliotheek blijken de exempla-
ren bijna altijd uitgeleend te zijn, maar
herdruk zit er om de een of andere re-
den niet in".

JUBILEUM

Ter gelegenheid van zijn vijftigjarig ju-
bileum als vertaler, bedacht Baruch Kol-
thoff zijn vriendenkring in december
jongstleden met een speciale uitgave van
een drieluik verhalen van Zola. „Het be-
vatte de jeugdherinneringen 'Rondom de
stad', 'De Rivier' en 'Het bos'. De oor-
spronkelijke titel 'Aux Champs' heb ik,
naar ik meen, in de geest van Zola ver-
taald met 'Vrijheid'". De keuze van deze
vertaling is beslist niet willekeurig.

„Zola was niet alleen een voortreffelijk
schrijver, maar de tekst heb ik boven-
dien altijd te moeilijk gevonden om te
talen. Het heeft een halve eeuw geduu-
vor ik me ertoe in staat achtte dit po-
sche werk in een vertaling enigszins
recht te doen".

Niet al het vertaalwerk dat momenteel
uit Kolthoffs handen komt, heeft ever-
culturele waarde. Nog steeds doet hij
veel technisch wetenschappelijk en ju-
disch vertaalwerk. Het wordt hem aan-
geleverd door andere fabrieken, advo-
en servicebureaus. Als voorbeeld noe-
Kolthoff een 'Geschiedenis van de Tele-
logie' die binnenkort door Het Spectr-
uitgegeven wordt. Ook behoren de U-
se Jaarbeurs en de federatie van met-
werkgevers FME ('internationale cat-
over het Nederlandse bedrijfsleven')
zijn klantenkring. „Dat is heel ander

spoelen door an-
gen die beter
ongeschreven
hadden kun-
nen blijven. Maar
ja, de mensen
moeten er van le-
ven". (Foto
Tom van Dijke)

ever t, niet of ik het kan'

Daar komt meer je techniek als beëdigd vertaler bij kijken. Bij romans moet je sfeer aanbrengen en je moet je inleven in de tijd en de context waarin het verhaal zich afspeelt. Je vertaalt namelijk meer naar de geest dan naar de letter. Dat kost veel energie. Bij technische vertalingen valt het me trouwens op hoe slecht velen tegenwoordig hun eigen taal beheersen. Je struikelt af en toe over onjuist woordgebruik en slechte zinsconstructies. Soms denk ik ook ,wat bedoelt die kerel in hemelsnaam'. Maar ja, dat is het moderne onderwijs."

FAX

Hoewel Kolthoff zich in alle bescheidenheid in de Gouden Gids presenteert als beëdigd vertaler Engels, is hij ook erkend als vertaler Frans, Duits en Italiaans. „Toch verwijs ik mijn opdrachtgevers ook wel door naar collega's als ik die voor een bepaalde vertaling beter gekwalificeerd acht", zegt Kolthoff. Hij toont zich daarbij uiterst enthousiast over de uitvinding van de fax. Hij mag zich ook verheugen over het bezit van een dergelijk apparaat, maar voor het overige moet hij niet vele hebben van moderne middelen. „Ik weet dat het stompzinnig is, maar een tekstverwerker is aan mij niet besteed. Ik heb wel een cursus bij Pitman gedaan, maar bij mij gaat het gewoon vier keer zo langzaam als wanneer ik op de schrijfmachine werk. Het best kan ik me concentreren als ik met de hand schrijf op de achterkant van een oude envelop."

„Ik doe dat nog steeds met een Swanvulpen die ik in 1929 van mijn grootmoeder heb gekregen. Gelukkig zijn er nog steeds opdrachtgevers die de kwaliteit van een vertaling belangrijker vinden dan dat het op een floppy wordt aangeleverd". Taal is Kolthoffs lust en leven. Ook het Spaans levert geen onoverkomelijke problemen voor hem op. Eén taal wil hij zich in de toekomst nog wel eigen maken. „Ik wil nog eens behoorlijk Hebreeuws leren. Nu spreek ik alleen maar de paar woorden van een toerist en ik vind het eigenlijk een beetje lullig dat ik juist die taal waar ik enige binding mee heb, niet beheers". Eénmaal heeft Kolthoff Israël. „Het plan

had ik altijd wel, maar het kwam er niet van. Ik had een poes om voor te zorgen en zo. Op m'n 65ste verjaardag kreeg ik echter van mijn kinderen een enveloppe met een ticket naar Tel Aviv. Ze hebben me daarmee gewoon voor het blok gezet", zegt hij met een glimlach. Veel stiltes kent ons gesprek niet. Maar als ik even nadenk over een paar dingen die hij me heeft verteld, neemt Kolthoff de gelegenheid te baat van gespreksonderwerp te veranderen. Hij blijkt vegetariër en lid van de Dierenbescherming en de Anti-Vivisectie-Stichting. „Dieren zijn de meest weerloze schepselen", verklaart hij. „Geld verdienen door vuiligheid van farmaceutische fabrieken te vertalen, weiger ik dan ook ten enen male. Een vervolgd ras kan zich nog verdedigen, maar veel dieren zijn letterlijk onderworpen aan de meest waanzinnige proefnemingen en folteringen. Eén zegen van de moderne technologie vind ik dat mensen niet meer te paard oorlog voeren. Dat is heel prettig voor de paarden".

KARAKTER

Een auteur die Kolthoff tot zijn spijt nog nooit heeft vertaald is Guy de Maupassant. „Dat is een van de grote naturalisten van de laat 19de eeuw. Hij laat de mens in zijn korte verhalen op een manier tot leven komen, waarin je voortreffelijk ziet hoe hij tot de dingen komt die hij doet. De Maupassant laat zien hoe mensen tot wreedheid vervallen en hoe ze gedreven worden door hun karakter. Maar zijn mooiste boeken zijn nooit vertaald, geloof ik". Een andere auteur die zijn hart gestolen heeft, is Pierre Benoit. „Van een van diens boeken heb ik een vertaling gemaakt. Hopelijk dient zich nog eens een uitgever aan, maar anders overweeg ik het boek in eigen beheer uit te geven". Vertaler blijft Baruch Kolthoff ,zolang ik gezond van lijf en leden ben'. Spijt van zijn beroepskeuze heeft hij nooit gehad. „Vrijheid is voor mij enorm belangrijk. Als vertaler moet je wel eens saaie opdrachten aannemen, maar als ik overdag wil slapen en 's nachts wil werken, kan dat. De keuzevrijheid die ik als vertaler heb, heb ik altijd gekoesterd. Ik wil een individualist kunnen zijn, onafhankelijk van geest blijven".

Hoewel hij vertalingen soms van een doorwrochte inleiding heeft voorzien, is uit Kolthoff nooit een schrijver geboren. „Ik heb altijd het gevoel, dat wat ik zou willen schrijven al honderd maal door anderen veel beter is verwoord", geeft hij als verklaring. „De markt wordt al overspoeld door dingen die beter ongeschreven hadden kunnen blijven. Maar ja, de mensen moeten er van leven".

KADER

Hoewel hij er nooit een meer dan middelmatig niveau in heeft bereikt, heeft het schaakspel altijd een grote aantrekkingskracht op Baruch Kolthoff uitgeoefend. „Dat begon in 1935, toen Euwe wereldkampioen werd. Het schaken was toen een rage. Mijn vader had een schaakspel gekocht en een boekje met de regels. Met m'n zusjes zat ik dagelijks aan de radio gekluisterd. De partijen die Euwe tegen Aljechin speelde, werden voorgelezen en door ons genoteerd. Die probeerde je dan mee te spelen. Maar in de theorie heb ik me nooit verdiept".

Voor Kolthoff is het koninklijk spel zijn leven lang een welbestede tijdsverdrif gebleven. „Ik bezoek geregeld toernooitjes en clubavonden van het Apeldoorns Schaakgenootschap. Maar ik doe het ook graag als ik moe ben of problemen van me af wil zetten. Je komt via het schaakspel in een schitterende wereld van abstracte logica terecht. Enerzijds probeer je gebruik te maken van bestaande wetmatigheden, anderzijds creëer je iets nieuws. Daarin onderken ik inderdaad wel parallelen met mijn werk als vertaler. Een mooie stelling is emotioneel en intellectueel heel bevredigend. Winnen vind ik allerm minst belangrijk, behalve als iemand me probeert te belazeren door op een toernooi alvast de klok aan te zetten als ik m'n bord nog loop te zoeken. Dat komt voort uit mijn rechtvaardigheidsgevoel". Kolthoff moet opeens denken aan De Schachnovelle van Stefan Zweig. „Een uitspraak van Zweig is dat boeken de beste universiteit zijn. Daar ben ik het helemaal mee eens. Je kunt beter uit boeken leren dan in de collegezalen. Daar worden je dikwijls alleen maar dingen voorgedrukt, die je moet herkauwen".